

Phẩm 4: QUÁN NĂM ẤM

Lại nữa, muốn làm cho nhận thức biết nghĩa không có tánh của ấm, nên có phẩm này. Có người nói trong đệ nhất nghĩa, có các nhập... Vì sao? Vì ấm gồm thân. Nếu ấm không có thì sắc nhập... kia tức chẳng phải ấm gồm thân, như hoa đốm ở hư không. Do đó các nhập “có” thuộc về ấm kia. Như mười thứ sắc nhập, thuộc về một sắc ấm. Pháp nhập thuộc về ba ấm, nghĩa là thọ, tưởng, hành, và một phần thuộc về sắc ấm kia; ý nhập thuộc về thức ấm. Vì nhân ấy nên trong đệ nhất nghĩa, các nhập là có (tánh). Luận giả nói: Nghĩa là sắc ấm ấy, lược nói hai loại, bốn đại và sắc được tạo, hoặc ba đời... tất cả sai khác, chung nói sắc ấm, mất... kia thuộc về ấm. Người ngoại đạo muốn làm nhân thì sắc thô dễ hiểu. Trước phân biệt nói, như kệ nói:

*Nếu lìa nơi nhân sắc
Thì sắc không thể được.*

Thích: Những gì là nhân của sắc kia? Nghĩa là đất... bốn loại đại, trong đệ nhất nghĩa, hoặc lìa đây... sắc không thể được, mà ở thế đế, nương nhân bốn đại giả thiết lập sắc. Trong đệ nhất nghĩa, nghiệm sắc không có thật, tự nhân không thể thọ, giác sắc không có “thể”. Nếu tự nhân không thể thọ, giác sắc không có “thể” thì thật kia chẳng phải có, như quân lính ..., nhân sắc không thể giữ lấy; giác sắc không có tự thể, cũng lại như thế. Lại nữa, trong đệ nhất nghĩa, cảnh giới giác của sắc, thể chẳng phải có thật. Vì sao? Vì là giác (sự biết rõ). Thí như giác của rừng cây... Lại nữa, trong đệ nhất nghĩa, câu nghĩa, âm thanh, của sắc là cảnh giới không có thật. Vì sao? Vì nghe vậy. Thí như âm thanh của binh lính v.v... Nếu nói thọ... các ấm chẳng phải một hương như sắc thì nghĩa này không như thế. Vì sao? Thức... tâm sở, cũng đồng ngăn phá, chẳng phải chẳng là một hương. Hoặc nói trong đệ nhất nghĩa, có thật sắc kia. Vì sao? Vì sắc kia đối khác, giác không sai biệt, hoặc vật đối khác, giác cũng khác thì đây ở thế tục có. Thí như bình... như khi màu sắc xanh sai khác, giác kia không khác. Vì nghĩa ấy biết có thật sắc. Luận giả nói: Trong đệ nhất nghĩa, nghiệm không có “thể”, đã quán về sắc của nhân, tiếp ngăn phá bốn đại. Như kệ nói:

*Nếu phải lìa nơi sắc
Nhân sắc cũng không thấy.*

Thích: Sắc, thanh, hương, vị, xúc... các nhân đều lìa nhau. Nhân sắc như địa... không thể tìm thấy giữ lấy sắc của. Vì nghĩa này nên nay người tạo luận (Luận chủ) Nay tạo luận, ban đầu ngăn địa kia. Ngăn

địa... kia, có lý do gì? Vì có nghĩa đại. Nghĩa đại thế nào? Như trong thế đế là cái từ nhân khởi ra. Trong đệ nhất nghĩa, thế thật không có tánh, đây không tự thế. Như kinh Lăng Già kệ nói:

*Lìa tích tụ vô thế
Giác kia không thể thủ,
Nên biết duyên khởi “không”
Ta nói không tự tánh,
Không vật từ duyên khởi
Không vật từ duyên diệt.
Khởi chỉ các duyên khởi
Diệt chỉ các duyên diệt.*

Thích: Dùng phương tiện này, trong đệ nhất nghĩa, (địa) đất chẳng phải có thật. Như thế quyết định, nhân kia không thể thấy, không thấy nhân kia. Hoặc không thể thấy nhân kia nên không thấy nhân kia tức là trong đệ nhất nghĩa nhân kia không có thật, như binh lính v.v... Lại nữa, trong đệ nhất nghĩa, cảnh giới giác của đất, thế chẳng phải có thật. Vì sao? Vì giác vậy, như giác của rừng cây... Lại nữa, trong đệ nhất nghĩa, câu, nghĩa âm thanh cảnh giới của đất là không có thật. Vì sao? Vì nghe vậy. Thí như âm thanh của quân lính. Lại nữa, trong đệ nhất nghĩa, phần hòa hiệp của tự nó, không có phần khác sắc. Vì sao? Vì phần kia không thể giữ lấy, giác kia không có “thể”. Thí như... tự thế của đất v.v... Lại nữa, người Tăng khứ nói: ông nói sắc... không khác đất v.v... thì đây thành nghĩa của tôi thành lập. Luận giả nói: vì ngăn chấp “khác” chẳng phải dùng “không khác” khiến cho ông được hiểu. Ông tà phân biệt nói: không khác là tôi không chấp nhận.

Lại Tỳ Thế sư nói: ông nêu ra nhân là lỗi chẳng phải hoàn toàn. Vì sao? Vì như không giữ lấy đèn, thì giác (biết) về bình kia không có. Kia cũng là khác. Luận giả nói: Ông không khéo nói, tôi chỉ ngăn kia là chủ hòa hiệp với tự nó không thể giữ lấy nên giác kia không có “thể”, không luận đến việc khác. Tuy đèn không có “thể”, mà có được thảo ngọc báu, mặt trăng mặt trời... ánh sáng, thì giác bình kia khởi, chi hòa hiệp với tự nó đã bên ngoài, càng không có sắc khác có thể được. Vì nghĩa ấy, nên thí dụ của ông sai, đèn chẳng phải chi hòa hợp của chính bản thân bình kia, nên là môn khác không có “thể”, chẳng là lỗi chẳng phải hoàn toàn. Như kệ nói:

*Vật này cùng vật kia
Khác nhau thì không thể.*

Thích: Nghĩa này như sau sẽ nói. Lại nữa, trong đệ nhất nghĩa,

đền và bình khác nhau, đây cũng không thành. Vì nghĩa ấy nên chẳng là lỗi chẳng phải hoàn toàn. Lại nữa, Tỳ Thế sư nói: quân lính... kia tổng là thật, vì ban đầu khởi có. Ông nói đất... không thật, lập nghiệm khiến hiểu thì thí dụ không thành. Luận giả nói: Các chi của quân lính v.v... chẳng phải nhân của tổng thật ở quân lính bắt đầu khởi. Vì sao? Vì tổng chung. Như cây, gốc, cành, nhánh, lá... Các phần của các voi... thuộc quân lính chẳng phải nhân bắt đầu khởi của quân lính kia. Vì sao? Vì chúng không phải phần. Ví như kinh... Cũng chẳng thí dụ không có “thể”, như kệ nói: “Nếu phải lìa ở sắc, nhân sắc cũng không thấy” như trước lập nghĩa nếu thí dụ nhân, nghiệm sắc... kia, không khác đất..., và đất... kia, không khác sắc... “khác” như trước ngăn, “không khác” phá sau. Nếu “không khác” thì sửa tức là lạc, lạc cũng là sửa, vì không khác vậy. Vì nghĩa nên chứng minh đây được thành. Như kinh Lăng già, kệ nói:

Không khác thể “không”, “có”

Bó lau và chỗ khác

Hoặc một hoặc là khác...

Phàm phu vọng phân biệt.

Thích: Như sắc nhập... kia muốn thành lập, nói nhân có nên cho là nhân thì nhân này không thành, cũng là trái nghĩa. Lại nữa, hoặc ông phân biệt lìa nhân sắc kia mà có sắc thì đây cũng không đúng. Vì sao? Vì có lỗi lầm về có. Như kệ nói:

Lìa nhân sắc, có sắc

Sắc tức lỗi không nhân.

Thích: Các thuyết không nhân tức là: nói muốn khiến không nhân có sắc. Việc ấy nên hỏi thế này: cho dù khiến ông nói cùng lý tương ưng, tùy theo vật gì? Là chỗ ông nói không có chủng tử nhân chăng? Không muốn khiến như thế. Như kệ nói:

Không nhân mà có vật

Trọn không có việc ấy.

Thích: Nghĩa đây thế nào? Vì không có thí dụ hiển rõ thể kia. Nếu bác bỏ không nhân, có lỗi rất lớn, chấp này không thành, như trong phẩm quán duyên đã phá. Tăng khư nói: trong đệ nhất nghĩa, thật có đất v.v..., sắc... không có khác, như tự thể của sắc. Luận giả nói: Ông lập nhân không thành, dụ cũng không có “thể”. Sắc... không có khác, và tự thể của sắc, trước đã ngăn phá. Lại có người nói: trong đệ nhất nghĩa, có đất... kia. Vì sao? Vì “có” của quả kia. Nếu đây là “không có” thì quả kia không có, như hoa giữa hư không. Nay sắc là quả “có” nên đất...

không thể không có. Chấp này không đúng. Như kệ nói:

*Hoặc lia nhân “có” (của) sắc
 Nhân này tức “không” (có)
 Quả “không” mà nhân “có”
 Sao nói có nghĩa ấy?*

Thích: Nếu lia... quả của sắc v.v... có nhân của sắc thì tức là quả “không có” nhân “có”. Vì sao? Vì chúng khác nhau, như trúc tre...Lại nhân kia, cũng là tụ sắc v.v..., do như nghĩa đây, nhân quả không thành. Như chỗ ông nói là có của quả, vì nhân trái với nghĩa nên chấp này không thành. Lại nữa, phân biệt sắc đây, hoặc “có” hoặc “không”, cả hai đều không như thế, nhân không dùng vậy. Như kệ nói:

*Nếu như sắc đã có
 Thì chẳng đợi nhân sắc
 Nếu sắc trước không có
 Cũng không đợi nhân sắc.*

Thích: Nếu sắc trước có, thì không cần nhân. Vì sao? Vì kia có vậy. Như bình có kia; Nếu sắc trước không có tức là chưa có, như vật ngoài nó ý nghĩa như đây. Lại nữa, chấp không nhân cho là nhân không có “thể”, là nghĩa ấy không đúng. Như kệ nói:

*Không nhân mà có sắc
 Nghĩa ấy thì không thể.*

Thích: Ở trong thế đế, sắc không có nhân về nghĩa cũng không như thế. Lại nữa, sư Tỳ Bà sa nói: sắc vị lai có. Đây giống phần kệ trước trả lời. Lại nữa, ở trong thế đế, nhân chưa giữ lấy quả, sắc thì không “thể”, mà nói có thì nghĩa ấy không đúng. Vì là nhân mà ở tất cả thời, chấp có bốn đại và sắc tạo thì cùng nghĩa trái nhau. Như kệ nói:

*Thế nên đối cảnh sắc
 Không nên sinh phân biệt.*

Thích: Thế nào là phân biệt? Là nói sắc có thật, hoặc nhân không khác, và quả không khác. Nhân sắc của đất v.v... và hình tướng sai biệt của sắc... như thế đối với cảnh giới này không nên phân biệt, vì không tránh khỏi lỗi trước đã nói. Muốn được chân thật vô phân biệt trí, tuệ nhãn thông suốt nên khéo quán kỹ. Như chỗ mộng thấy, thức dậy thì không đúng, trí kia cũng như vậy. Lại có người nói trước có công năng của nhân thứ tự tương tục, đến khi quả sau đó được khởi, có thể thấy tướng của công sức nơi nhân. Như chất khoáng màu tím nhuộm vải bông trắng, vì huân tập nên thứ tự tương tục, đến khi quả sau khởi sắc kia có thể được. Vì ngăn chấp này, nên như kệ nói:

*Hoặc quả giống nhân ấy
Nghĩa đây thì không đúng.*

Thích: Đây nghiệm thấy kia chẳng phải nhân của quả. Nói nghĩa như thế. Vì sao? Trong đệ nhất nghĩa, không muốn khiến màu sắc xanh v.v... trải qua làm nhân của vải bông xanh v.v... vì tướng tự nhân nên giống như các vải bông xanh khác. Người Tăng khư nói: ông nói nhân của các vải bông xanh kia cũng không có thì không đúng. Vì sao? Vì ông lập thí dụ cho là không có “thể” vậy. Luận giả nói: Ông không khéo nói. Vì khi vải bông kia khởi, nhân đây không phải phần do không thành vải bông kia, như thế, thí dụ được thành. Lại nữa, người trong tự bộ nói: có nhân quả tương tự, nhân quả không tương tự, sát na trước sau kia, đời tuy có khác nhau nhưng ở trong cùng một vật, như ngọn đèn trước gió, sát na khởi diệt đây gọi nhân quả tương tự. Như củi cháy thành tro, biến sữa thành lạc vậy..., đây gọi nhân quả không tương tự. Luận giả nói: Nhân quả tương tự kia, như trước đã ngăn, không tương tự ấy, đây như nay phá, kệ nói:

*Hoặc quả không giống nhân
Nghĩa cũng không nên thế.*

Thích: Trong đệ nhất nghĩa, nghiệm hạt lúa, đây không làm nhân mầm. Vì sao? Vì không tương tự. Thí như ngói vỡ. Hoặc nói lúa thóc, là nhân mầm kia, vì hạt lúa có thể, mầm kia được có, có thể biểu thị, như tiếng trống lớn, và mầm lúa... Luận giả nói: Ông không khéo nói, các thứ “có” khởi ấy, tất cả ngăn. Vì thí dụ không có “thể” chủ thể thành không đủ, có lỗi đây vậy. Hoặc nói các căn mắt v.v... kia sinh quả thức v.v... quả, đây không tương tự, chẳng phải hoàn toàn cho nên vậy, thì cũng không đúng. Vì sao? Như phá các pháp, nhãn thức... kia cũng ngăn phá như thế. Lại không có môn khác nên không phải lỗi không hoàn toàn. Như trước đã nói có đất thật... là “có” của quả kia, nên tức là cả hai đều không thành, vì nghĩa trái nhau vậy. Lại nữa, người Tỳ Bà sa nói: chỗ tạo ra nhân có. Nghĩa là khi pháp hữu vi khởi, tất cả pháp tương tự không tương tự, làm nhân của pháp hữu vi nên thí dụ là không có “thể”.

Luận giả nói: Ông không khéo nói có giản biệt vậy, tự phần kia sinh không cùng... chỗ làm nhân có thể khởi ấy đã ngăn vậy. Từ đầu phẩm đến nay các văn cú đã ngăn bốn đại và nhân sắc kia, khiến người khác hiểu biết sắc ấm không có “thể. Còn lại các thọ ấm... Như kệ nói:

Thọ ấm và tâm ấm

*Tưởng, hành tất cả thứ
Như thế... các pháp ấy
Đều đồng ngăn sắc ấm.*

Thích: Như ngăn sắc ấm, thọ... cũng như thế, đã nói trong đệ nhất nghĩa, sắc chẳng phải có thật, tự nhân không giữ lấy, giác sắc không có “thể”, như quân lính... như thế, trong đệ nhất nghĩa tâm thọ xúc tưởng, và tác ý... đều chẳng có thật, tự nhân không giữ lấy, kia cũng không giữ lấy, như quân lính... Tất cả cũng nên như đây so sánh biết. Lại nữa, các nhân của thọ v.v... đó gọi là xúc và sắc, ánh sáng hư không tác ý... như chỗ chúng ứng, nên như thế ngăn. Lại nữa, như các nhân sắc v.v...không riêng khác, đã khiến người khác hiểu như thế trong đệ nhất nghĩa các nhân của thọ v.v...cũng không riêng khác; chi hòa hợp của tự nó không thể giữ lấy nên chúng không nên giữ lấy. Như tự thể, tự nhân thì đây cũng cùng lỗi tương ứng như trước nói. Hoặc người ngoại đạo cùng lỗi nên như trước tránh. Lại nữa, các pháp như thế v.v... nghĩa là ngoài ấm kia còn có các pháp hữu vi có phân biệt như bình áo là có thật nên khác. Vì thế, như chỗ nó tương ứng, mà đồng với việc ngăn sắc kia, như thuộc về sắc v.v... nên làm nhân, nhân đây không thành, thí dụ cũng không có “thể”, nghĩa ấm cũng vô thể, nghĩa ấm hoại. Như ấm kia gồm thân là trong thế đế, chẳng phải đệ nhất nghĩa, vì trái nghĩa nhân vậy. Các đạo lý này nên biết như thế. Hoặc lại có người vọng tưởng phân biệt trong đệ nhất nghĩa tùy những vật gì tự thể là “chẳng không” và khởi diệt... các tranh luận nghĩa này đều không đúng. Vì sao? Vì quán đúng kỹ như thật tưởng kia “không” vậy, vì trong đệ nhất nghĩa các nhập không khởi thể chẳng có thật quán sát như thế khiến người hiểu biết. Hoặc chấp cho chẳng “không” là cùng với lỗi của “không” tạo tác thì đây cũng không đúng. Vì sao? Vì đồng với ngăn trước cho nên, tất cả không thể cùng với lỗi do “không” tạo tác. Như kệ nói:

*Nếu quán một vật thể
Thì thấy tất cả thể
Như thế một vật không
Tất cả đều không vậy.*

Thích: Từ trước câu chữ ngăn các nhập khởi, vì ấm không có tự tánh, chỉ rõ cho người tu hành hành nghĩa phẩm như đây, thế nên được thành. Như Phật bảo Bồ-tát Cực Dũng mãnh : Đây người thiện nam! Sắc không khởi diệt. Thọ, tưởng, hành, thức cũng không khởi diệt; Nếu năm ấm kia không khởi không diệt thì đây là Bát nhã Ba-la-mật. Đây người thiện nam! Sắc là tự tánh của sắc như thế thọ, tưởng, hành, thức

lia tự tánh của thức. Nếu sắc cho đến thức các tánh lia thì đây là Bát nhã Ba-la-mật. Nay người thiện nam tử! Sắc không có tự tánh; thọ, tưởng, hành, thức cũng không có tự tánh; Nếu sắc cho đến thức không có tự tánh thì chính là Bát nhã Ba-la-mật. Lại như kinh Thắng Tư Duy Phạm Thiên Sở Vấn, kệ nói:

*Ta vì thế gian nói các ấm
Ấm kia làm chỗ nương của thế gian kia Có thể ở ấm kia
không làm chỗ nương Các pháp thế gian được giải thoát
Thế gian như tướng hư không kia Tướng hư không kia
cũng tự không. Do hiểu như thế không chỗ nương Tám
pháp thế gian không thể nhiễm.*

Lại như trong kinh Kim Cang Bát nhã nói: “Tu-Bồ-đề! Bồ-tát không trú sắc, bố thí, không trú thanh, hương, vị, xúc pháp mà thực hành bố thí”.

Lại như kinh Lăng Già kệ nói:

*Ba hữu giả thiết lập Vật không có tự
thể. Chỉ ở trong giả đặt
Vọng tưởng làm phân biệt. Khi dùng giác
phân biệt Tự thể không thể được.
Vì không có tự thể
Lời nói kia cũng không. Các Tu-đa-la
như thế
Trong đây tương ứng nói rộng.*
